

**Волинський національний університет
імені Лесі України
Факультет біології та лісового господарства
Кафедра фізіології людини і тварин**

**СИЛАБУС
навчальної дисципліни**

Вікова фізіологія з основами гігієни

Підготовки
БАКАЛАВРА

спеціальності
014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МОВА І ЛІТЕРАТУРА (АНГЛІЙСЬКА))

освітньо-професійної програми
СЕРЕДНЯ ОСВІТА. АНГЛІЙСЬКА МОВА

Луцьк - 2021

Силабус навчальної дисципліни «**Вікова фізіологія з основами гігієни**» підготовки *БАКАЛАВРА*, галузі знань *01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА*, спеціальності *014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МОВА І ЛІТЕРАТУРА (АНГЛІЙСЬКА))*, освітньо-професійної програми *СЕРЕДНЯ ОСВІТА. АНГЛІЙСЬКА МОВА*.

Розробник: Дмитроца Олена Романівна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізіології людини і тварин,

Затверджено на засіданні кафедри фізіології людини і тварин протокол № 1 від 27.08.2021 р.

Завідувач кафедри:

доц. Качинська Т.В.

© Дмитроца О. Р., 2021

I. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка, 014 Середня освіта (Мова і література (Англійська)), Середня освіта. Англійська мова, Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання 1-й
		Семестр 2 ий
ІНДЗ: немає		Лекції 16 год.
		Практичні заняття 18 год.
		Самостійна робота 50 год.
		Консультації 6 год.
Форма контролю: залік		

II. Інформація про викладача

ППП - Дмитроца Олена Романівна

Науковий ступінь - кандидат біологічних наук,

Вчене звання – доцент

Посада - доцент кафедри фізіології людини і тварин.

Контактна інформація т. 0502218285, Dmytroca.Olena@vnu.edu.ua

Комунікація зі студентами: електронною поштою, на заняттях згідно розкладу, за графіком консультацій.

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Розклад консультацій

Консультації, індивідуальні завдання з навчальної дисципліни бакалаври можуть отримати щопонеділка з 15-00 до 16-00 год.

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. АНОТАЦІЯ КУРСУ

1. Анотація курсу. Силабус навчальної дисципліни «Вікова фізіологія з основами гігієни» складений відповідно до навчального плану підготовки **БАКАЛАВРА**, галузі знань **01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА**, спеціальності **014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МОВА І ЛІТЕРАТУРА (АНГЛІЙСЬКА))**), освітньо-професійної програми **СЕРЕДНЯ ОСВІТА. АНГЛІЙСЬКА МОВА**

Предмет вивчення: особливості життєдіяльності організму у різні періоди онтогенезу, функції органів, систем органів та організму загалом у міру його росту та розвитку, особиста гігієна та збереження здоров'я школярів, підтримання їх високої працездатності.

2. Пререквізити

Курс базується на знаннях, навичках й уміннях, котрі засвоєнні під час опрацювання шкільних курсів з біології та основ екології, вишівських дисциплін «Вступ до фаху», «Основи психології».

Постреквізити

Знання, навички й уміння, котрі отримує здобувач освіти у ході засвоєння курсу «Вікова фізіологія з основами гігієни», стануть необхідною основою для вивчення таких навчальних дисциплін, як: «Вікова, педагогічна та соціальна психологія», «Сучасні педагогічні технології», «Методика виховної роботи», успішного проходження «Психолого-педагогічної практики», «Навчально-педагогічної практики», виробничих педагогічних практик.

Мета і завдання навчальної дисципліни навчальної дисципліни «Вікова фізіологія з основами гігієни» є професійна підготовка майбутніх педагогів, які повинні отримати ґрунтовні знання про ріст і розвиток людського організму, його специфіку у кожному віковому періоді, а також про гігієнічні вимоги і нормативи, необхідні у роботі вчителя з метою створення оптимальних умов освітнього середовища та забезпечення індивідуального здоров'я школярів.

Завдання курсу: розглянути особливості життєдіяльності організму в різні періоди онтогенезу, зокрема особливості функціонування кожної системи органів дитини; обґрунтувати гігієнічні вимоги і нормативи, необхідні у роботі вчителя з метою створення оптимальних умов навчання; науково обґрунтувати гігієнічні заходи для збереження індивідуального здоров'я школярів; прищепити гігієнічні навички школярам.

IV. Результати навчання (компетентності).

<p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК 1. Етичні установки. Дотримання принципів поваги та самоповаги; врахування умов мультикультурності, гендерної толерантності; здатність критично оцінювати знання та вміння студентів без порушення загальнолюдських норм.</p> <p>ЗК 3. Робота в групах. Здатність до ефективної співпраці в команді, спілкування з фахівцями різного рівня, дотримуючись професійної етики.</p> <p>ЗК 5. Інклюзивна освіта. Здатність до організації освітнього процесу з опорою на принципи інклюзивної освіти.</p>
<p>Фахові компетентності:</p> <p>ФК 6. Здатність до менеджменту освітнього й виховного процесу з розумінням вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей здобувачів освіти.</p> <p>ФК 7. Здатність моделювати зміст навчання з метою формування в здобувачів освіти ключових компетентностей, використання сучасних методик і технологій навчання для мотивації школярів та підтримання інтересу впродовж усього навчання.</p> <p>ФК 10. Здатність розвивати в здобувачів освіти критичне мислення та формувати ціннісні ставлення, використовувати стратегії роботи, що мотивують та сприяють розвитку позитивної самооцінки, ідентичності школярів. ФК 11. Здатність створювати безпечні умови функціонування інклюзивного освітнього середовища. ФК 12. Здатність організовувати безпечний навчально-виховний процес, пропагувати здоровий спосіб життя.</p>
<p>Програмні результати навчання</p> <p>ПРН 4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.</p> <p>ПРН 7. Розуміти основні проблеми освіти та шляхи їх розв'язання із застосуванням інноваційних підходів, доцільних методів і технологій особистісно зорієнтованого компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти.</p> <p>ПРН 15. Планувати, організовувати та здійснювати освітній процес з урахуванням психологічних і фізіологічних особливостей школярів, їхніх потреб та інтересів, а також специфіки навчального предмету.</p> <p>ПРН 16. Використовувати способи підтримання психічного здоров'я, конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу, протидії конфліктам в освітньому процесі.</p> <p>ПРН 18. Створювати умови забезпечення інклюзивного освітнього простору, здійснювати педагогічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами.</p>

ПРН 19. Дотримуватися під час навчально-виховного процесу нормативно-правових актів у галузі освіти, рекомендацій зі збереження здоров'я школярів, популяризувати знання про здоровий спосіб життя.

ПРН 20. Організувати освітній процес відповідно до вимог законодавства, застосовувати різні види та форми навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, раціонально використовуючи навчальний час.

V. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лаб.	Самос. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
<u>Змістовий модуль 1. Фактори та основні закономірності росту та розвитку організму</u>						<u>ДС, Т, ІРС, К-3</u>
Тема 1. Вступ. Значення вікової фізіології та шкільної гігієни. Організм як саморегульована система	4,5	2	-	2	0,5	
Тема 2. Загальні закономірності росту і розвитку дітей і підлітків	6,5	2	2	2	0,5	4,5
Тема 3. Морфофункціональні та вікові особливості опорно-рухового апарату людини. Профілактика захворювань ОРА	6,5	2	2	2	0,5	4,5
Модульна контрольна робота						МКР 15
Разом за змістовим модулем 1	17,5	6	4	6	1,5	24
<u>Змістовий модуль 2. Розвиток нервової системи та органів чуття. Вища нервова діяльність дітей та підлітків</u>						<u>ДС, Т, ІРС, К-3</u>
Тема 4. Вікові особливості нервової системи	6	1	-	4	1	
Тема 5. Онтогенез сенсорних систем. Профілактика захворювань зорового та слухового аналізаторів.	7,5	1	2	4	0,5	4,5
Тема 6. Фізіологія вищої нервової діяльності дітей та підлітків	8,5	2	2	4	0,5	4,5
Модульна контрольна робота						МКР 15
Разом за змістовим модулем 2	22	4	4	12	2	24
<u>Змістовий модуль 3. Вікові особливості функціональних систем людини і гігієнічні вимоги, які забезпечують їх нормальний розвиток</u>						<u>ДС, Т, ІРС, К-3</u>

Тема 7. Фізіологічні особливості вегетативних функцій, їх вікові зміни. Вегетативних функцій	12,5	2	4	6	0,5	9
Тема 8. Вікові особливості ендокринної системи	7,5	1	-	6	0,5	
Тема 9. Поняття про здоров'я. Чинники, що визначають здоров'я людини	9,5	1	2	6	0,5	4
Модульна контрольна робота						МКР 15
Разом за змістовим модулем 3	29,5	4	6	18	1,5	28
<u>Змістовий модуль 4. Гігієна навчально-виховного процесу</u>						<u>ДС, Т, ІРС, К-3</u>
Тема 10. Значення гігієни для здоров'я людини. Основи особистої гігієни	5	1	-	4	-	
Тема 11. Виробничий мікроклімат	7	-	2	4	1	4,5
Тема 12. Гігієна навчально-виховного процесу. Гігієна праці та відпочинку. Вимоги до навчальних приміщень. Вимоги до друкованої продукції. Гігієнічні вимоги до закладів загальної середньої освіти (в т.ч. із спеціальною та інклюзивною формою навчання, навчально-реабілітаційні та інклюзивно-ресурсні центри).	9	1	2	6	-	4,5
Модульна контрольна робота						МКР 15
Разом за змістовим модулем 4	21	2	4	14	1	24
Усього годин	90	16	18	50	6	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, Т – тести, ІРС – індивідуальна робота студента, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, К-3 – кейс-задачі

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ

Підготувати відповіді на такі питання, як:

1. Роль спадковості і середовища у розвитку деяких фізичних і психічних ознак дітей та підлітків. Основні спадкові патології організму.
2. Вікові особливості процесів адаптації організму дітей та підлітків до дії факторів навколишнього середовища.
3. Фізіологія трудових процесів і фізичних вправ.
4. Критерії оцінки шкільної зрілості.
5. Підтримання здорового стану хребта і нормальної постави тіла.
6. Анатомічні деформації стопи.
7. Характеристика причин і ознак травматичних ушкоджень (закритих і відкритих переломів кісток, закритих і відкритих травмах голови, хребта, грудної клітки, живота, тазу, вивихів суглобів, забоїв). Самодопомога і взаємодопомога.

8. Психічне здоров'я дітей та підлітків; фактори, які на нього впливають.
9. Функціональне дозрівання кори і підкіркових структур мозку в різні вікові періоди за даними електрофізіологічних досліджень.
10. Набуті та вроджені вади сенсорних систем та їх профілактика.
11. Особливості розумової працездатності.
12. Розумова і фізична працездатність дитини.
13. Втома, її фізіологічна сутність та діагностика.
14. Перевтома як патологічний стан.
15. Системні неврози дітей шкільного віку. Роль учителя в їх попередженні.
16. Основні поняття системи крові.
17. Види кровотеч, їх причини, ознаки. Невідкладна долікарська допомога. Профілактика кровотеч у дітей і підлітків. Роль вчителя в організації надання першої допомоги.
18. Причини серцево-судинних захворювань. Гігієна серцево-судинної системи. Значення фізичної культури і спорту для нормального розвитку і підвищення витримки серця
19. Механізм вдиху та видиху.
20. Особливості дихання при зміні атмосферного тиску. Поняття про гіпоксію.
21. Порушення харчування. Харчування дітей та підлітків. Захворювання шлунково-кишкового тракту у школярів та їх профілактика.
22. Статевий розвиток дітей та підлітків.
23. Вікові особливості ендокринної регуляції в організмі.
24. Сутність довголіття. Соціальні аспекти здоров'я. Антропогенні зміни в природному середовищі та їх вплив на здоров'я.
25. Електромагнітні поля у виробничому середовищі. Ультрафіолетове та видиме випромінювання. Лазерне випромінювання. Виробничий пил. Ультразвук, інфразвук як виробничі фактори. Гігієнічні основи виробничої вентиляції. Біологічні чинники зовнішнього середовища та профілактика інфекційних захворювань.
26. Харчові отруєння бактеріального і не бактеріального походження. Профілактика захворювань.
27. Види кровотеч, їх причини, ознаки. Невідкладна долікарська допомога. Профілактика кровотеч у дітей і підлітків. Роль вчителя в організації надання першої допомоги
28. Розвиток психічних властивостей особистості у трудовій діяльності. Гігієна праці жінок та підлітків. Гігієна праці осіб старшого віку та інвалідів. Особливості вивчення здоров'я працівників. Засоби індивідуального захисту від шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища.
29. Вища нервова діяльність у ранньому і дошкільному періодах розвитку
30. Фізичне здоров'я, його сутність та сучасні підходи до його кількісної діагностики.
31. Основні фактори зовнішнього середовища, які різко впливають на стан здоров'я людини. Профілактичні заходи, які зменшують ефект негативних факторів довкілля.
32. Основні причини та ознаки отруєнь хімічними речовинами, отрутохімікатами, лікарськими препаратами, грибами, отруйними рослинами і ягодами.
33. Дії вчителя при цих станах, профілактика гострих отруєнь у дітей і учнів. Техніка безпеки в шкільних лабораторіях з хімії та фізики.
34. Медико-біологічні, психологічні та соціально-побутові причини шкідливих звичок. Вплив алкоголю на організм людини. Алкоголізм. Заходи профілактики і принципи лікування алкоголізму.

35. Вплив та механізм дії нікотину на організм людини. Профілактика паління. Наркоманія та токсикоманія: їх види, ознаки і наслідки. Заходи профілактики і принципи лікування наркоманії і токсикоманії. Методичні аспекти профілактики і раннього виявлення шкідливих звичок у дітей.
36. Надання долікарської допомоги при травмах, отруєннях, ураженнях електричним струмом та інших невідкладних станах людини.
37. Документація освітнього процесу зі збереження здоров'я школярів.
38. Організаційні аспекти створення інклюзивних класів у ЗЗСО.
39. Деякі аспекти оцінювання учнів з ООП.
40. Навчання учнів з ООП у випускних класах ЗЗСО.
41. Матеріально-технічне забезпечення, доступність закладу освіти.
42. Українське законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.
43. Поняття про освітнє, корекційне та інклюзивне середовище.
44. Завдання і зміст корекційно-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання

VII. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання.

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Вікова фізіологія з основами гігієни» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів здійснюється з урахуванням поточного, проміжного і підсумкового оцінювання.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях (усне опитування, робота в групах, тестовий контроль знань, кейс-задачі), виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Усі види робіт (практичні роботи, їх захист, ІРС, кейс-задачі, які виконує студент за визначеною тематикою) обговорюються та захищаються на практичних заняттях. За активність студент може отримати до 20% від поточно набраних балів.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичних заняттях, під час виконання самостійної залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань, тестів. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У форс-мажорних ситуаціях навчання може проходити також в он-лайн формі (за погодженням з деканатом). Вимоги до студентів залишаються такими ж.

Академічна доброчесність: виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Неформальна освіта при викладанні дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (https://vnu.edu.ua/sites/default/files/Files/viznannya_rezultativ_snu_im_lu_2.pdf). За умови підтвердження, що зміст майстер-класів (семінарів, курсів тощо) відповідає темам курсу, сертифікати участі в них (або інші підтверджуючі документи) будуть достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Рекомендовані платформи для проходження навчання у неформальній освіті:

Центр Громадського здоров'я МОЗ України <https://portal.phc.org.ua/en/>

Prometheus + <https://prometheus.org.ua/>

Всеосвіта <https://vseosvita.ua/webinar>

UNICEF Ukraine <https://www.unicef.org/ukraine/>

На урок <https://naurok.com.ua/upgrade/kursy-inklyuzyvna-osvita>

Безкоштовний онлайн курс для освітян «ІНКЛЮЗІЯ І ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА»

https://www.vsei.vn.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=704&Itemid=1363

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (з кожної теми віднімається 0,5 балів від отриманого).

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування (2-2,5 бали). Оцінка за кожну виконану практичну роботу (див. табл. 3) включає 2 бали за виконання та оформлення роботи.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає відкритті питання (3 питання, що включають творче завдання та задачу), які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне роз'яснення кожного завдання оцінюється в 5 балів. Таким чином, максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 15 балів (загалом 60 балів за чотири модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі *усного опитування*. При цьому на залік виносяться *60 балів*, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою.

VII. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка для екзамену
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре

67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю. Н. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського.-К.: ТОВ Видавничий дім „Плеяди”, 2015.-172 с.
2. Апанасенко Г.Л. Введение в новую парадигму здравоохранения. Здоровье и фитнес.- Киев: Изд-во ООО «Юрка юбченкр». 2020, 287 с.
3. Вікова фізіологія з основами гігієни: навчальний посібник для самостійної роботи студентів т / О.Р. Дмитроца, О. В. Коржик, О. А. Білецька. – 2021. – 137 с.
4. Вікова фізіологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.Я. Коцан, С.Є. Швайко, О.Р. Дмитроца. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 376 с.
5. Використання рангової шкали важкості навчальних предметів для гігієнічної оцінки розкладів уроків в 5-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів [http://www.health.gov.ua/www.nsf/16a436f1b0cca21ec22571b300253d46/395c983256d59ed5c225828400319b27/\\$file/inf_lyst_187-2015.pdf](http://www.health.gov.ua/www.nsf/16a436f1b0cca21ec22571b300253d46/395c983256d59ed5c225828400319b27/$file/inf_lyst_187-2015.pdf)
6. Гігієна дітей та підлітків: посібник для студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації / за ред. М.М. Надворного . Одеса: Прес-кур'єр, 2014. 263 с.
7. Дмитроца О. Р. Особливості адаптаційних можливостей серцево-судинної системи молодших школярів в умовах традиційної та нової української школи / О. Р. Дмитроца, С. Є. Швайко // Матеріали Всеукраїнської конференції з міжнародною участю «Медико-біологічні аспекти та мультидисциплінарна інтеграція в концепції здоров'я людини» (з дистанційним під'єднанням навчальних закладів вищої освіти України за допомогою відеоконференц-зв'язку) (Тернопіль, 9–11 квітня 2020 року).
8. Електронний посібник до вивчення курсу «Шкільна гігієна та особливості гігієнічного виховання дітей і підлітків в спеціалізованих закладах» / П.М. Полужкін Донецьк: ДНУ, 2014. 176 с.
9. Єфімова С. М. Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності: метод. посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.
10. Інклюзивний клас : асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/> (дата звернення: 15.08.2019).
11. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоана Блейз, Девід Харві, перекл. з англ., 2013.
12. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення : навчально-методичний посібник / кол. авторів ; за заг. ред. С. П. Миронової. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 236 с.
13. Інклюзія [Електрон. ресурс] : коротка версія фільму. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=hnbLzK63-Hcë>
14. Носко М.О. Формування здорового способу життя : навчальний посібник [Текст] / М.О. Носко, С.В. Грищенко, Ю.М. Носко. Київ : МП «Леся», 2013. 160 с.
15. Нова українська школа : poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017.

16. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний poradnik / Тетяна Осадченко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 234 с.
17. Основи екології та профілактична медицина: підручник / Д.О. Ластков, І.В. Сергета, О.В. Швидкий, А.Ю. Сергієнко, О.Д. Нужна, Т.В. Міхайлова, Т.А. Вихованець, О.О. Лаврік. К. : ВСВ “Медицина”, 2017. 472 с.
18. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти
<https://eo.gov.ua/2020/12/15/novyy-sanitarnyy-rehlament-dlia-shkil-shchozminylosia/>
19. Толочик І.Л., Кучерук Є.Ф. Вікова фізіологія і валеологія: навчальний посібник для студентів природничих спеціальних вищих навчальних закладів. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 140 с.
20. Фізичний розвиток дитини : навч. посібник для студентів 3 курсу мед. факультету / О. Г. Іванько, М. В. Пацера, Н. В. Кизима [та ін.].– Запоріжжя : [ЗДМУ], 2013. 65 с.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-%D0%BF#Text>
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2019/08/07/rekomendatsiiorganizatsiya-navchannyaoop.pdf>
<https://nus.org.ua/articles/inklyuzyvne-navchannya-u-shkoli-kroky-do-uspishnogo-pochatku/>

ІХ. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет вікової фізіології, зв'язок з іншими біологічними дисциплінами.
2. Методи вивчення вікової фізіології.
3. Значення вікової фізіології для педагогіки, психології.
4. Історичний нарис розвитку зв'язку фізіології з проблемами навчання і виховання дітей та підлітків.
5. Організм людини – єдине ціле. Організм як саморегульована система.
6. Поняття росту і розвитку. Гетерохронність та гармонійність розвитку.
7. Принцип системогенезу та випереджаючого розвитку органів та функціональних систем у дітей та підлітків.
8. Біологічна особливість репродукції людини.
9. Вікова періодизація. Поняття про онтогенез. Найхарактерніші риси різних періодів розвитку людини.
10. Тривалість життя людини.
11. Старіння організму.
12. Критичні періоди онтогенезу.
13. Фізичний та психічний розвиток дітей та підлітків.
14. Реактивність та резистентність організму дітей та підлітків.
15. Акселерація та ретардація розвитку.
16. Вікові особливості процесів адаптації організму дітей та підлітків до дії факторів навколишнього середовища.
17. Шкільна зрілість.
18. Роль руху у фізичному і психічному розвитку дітей.
19. Вікові особливості росту кісток.
20. Вікові і функціональні зміни з'єднань кісток.
21. Вікові особливості хребта.

22. Вікові особливості грудної клітки.
23. Вікові і статеві особливості черепа.
24. Розвиток і вікові особливості скелету кінцівок.
25. Розвиток і вікові особливості м'язів.
26. Розвиток трудової активності і координація рухів.
27. Вікові зміни рухової діяльності та координації рухів.
28. Фізіологія трудових процесів і фізичних вправ.
29. Підтримання здорового стану хребта і нормальної постави тіла.
30. Основні етапи розвитку нервової системи.
31. Онтогенез і анатомо-фізіологічні особливості найважливіших відділів центральної нервової системи.
32. Вікові особливості умовно-рефлекторної діяльності.
33. Координація нервових процесів у дітей та підлітків та її вдосконалення у процесі онтогенезу.
34. Закономірності розвитку психіки і мозку.
35. Функціональне дозрівання кори і підкіркових структур мозку в різні вікові періоди за даними електрофізіологічних досліджень.
36. Роль сенсорної інформації у розвитку дітей та підлітків.
37. Вікові особливості зорового аналізатора.
38. Вікові особливості слухового аналізатора.
39. Вікові особливості смакового аналізатора.
40. Вікові особливості нюхового аналізатора.
41. Вікові особливості вестибулярного аналізатору.
42. Вікові особливості сомато-сенсорної системи.
43. Набуті та вроджені вади сенсорних систем та їх профілактика.
44. Специфічні особливості вищої нервової діяльності людини.
45. Вікові особливості вироблення умовних рефлексів.
46. Зовнішнє гальмування в корі у дітей. Внутрішнє гальмування у дітей.
47. Динамічний стереотип як фізіологічна основа режиму дня.
48. Формування другої сигнальної системи діяльності і розвиток спільної діяльності сигнальних систем в онтогенезі.
49. Фізіологічні механізми емоцій.
50. Розвиток емоцій в постнатальному онтогенезі.
51. Фізіологічні основи мови. Розвиток свідомості.
52. Формування поведінки в онтогенезі.
53. Розвиток механізмів уваги.
54. Розвиток механізмів пам'яті в онтогенезі.
55. Особливості розумової працездатності.
56. Розумова і фізична працездатність дитини.
57. Втома, її фізіологічна сутність та діагностика.
58. Перевтома як паталогічний стан.
59. Вікові особливості циклу «сон-неспанья».
60. Характеристика основних вікових етапів розвитку вищої нервової діяльності.

61. Характеристика ВНД дітей та підлітків.
62. Поняття про патологічні зміни вищої нервової діяльності у дітей.
63. Зміни вищої нервової діяльності при дії фармакологічних препаратів і хімічних речовин.
64. Морфофізіологічні особливості системи крові.
65. Морфофізіологічні особливості системи кровообігу.
66. Морфологічні зміни серцево-судинної системи на ранніх етапах онтогенезу.
67. Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання в онтогенезі.
68. Механізм першого вдиху новонародженого.
69. Вікові особливості системи травлення.
70. Вікові особливості обміну речовин та енергії.
71. Особливості організації харчування дітей.
72. Вікові особливості терморегуляції.
73. Вікові особливості органів виділення.
74. Розвиток ендокринних залоз.
75. Фізіологічне значення залоз внутрішньої секреції та їх розвиток у процесі онтогенезу.
76. Вікові особливості гіпофізу, щитоподібних залоз.
77. Вікові особливості паращитовидних залоз та наднирників.
78. Вікові особливості епіфізу та статевих залоз.
79. Вікові особливості нейрогуморальної регуляції.
80. Роль процесів регуляції у пристосуванні організму у різні вікові періоди.
81. Основні спадкові патології організму. Фізичний та психічний розвиток дітей та підлітків.
82. Здоров'я людини як найвища соціальна цінність.
83. Підтримка здорового стану хребта і нормальної постави тіла. Гігієна фізичного виховання і трудового навчання. Рухова активність і здоров'я людини.
84. Порушення стану нервової системи та їхня профілактика.
85. Вплив стресу на здоров'я людини. Основи психічного та фізичного здоров'я. Біоритми і режим дня.
86. Працездатність учнів різних вікових груп та її зміна у процесі навчальної діяльності.
87. Організація навчально-виховного процесу у школі.
88. Фізіолого-гігієнічні вимоги до занять фізкультурою і спортом. Гігієнічні та педагогічні вимоги до устаткування приміщень навчальних закладів. Гігієнічні вимоги до меблів, якості книжок і наочного приладдя.
89. Методи лікарсько-педагогічного контролю за фізичним розвитком учнів школи.
90. Гігієнічні вимоги до проектування та устаткування приміщень і територій навчальних закладів.
91. Організаційні аспекти створення інклюзивних класів у ЗЗСО.
92. Деякі аспекти оцінювання учнів з ООП.
93. Матеріально-технічне забезпечення, доступність закладу освіти.
94. Українське законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.
95. Поняття про освітнє, корекційне та інклюзивне середовище.
96. Гігієнічні вимоги до закладів дошкільної та загальної середньої освіти (в т.ч. із

спеціальною та інклюзивною формою навчання, навчально-реабілітаційні та інклюзивно-ресурсні центри).